

ТЕОРЕТИЧНИ И ПРАВНИ АСПЕКТИ НА МИГРАЦИОННИЯ КОНТРОЛ

Курсант Симона Василева, курсант Янита Атанасова, Академия на Министерството на вътрешните работи

1. Въведение

Миграцията е процес, водещ началото си от зараждането на човешката цивилизация. За нея има данни още 3000 пр. Хр. с движението на семитските племена. Популационните движения са били както принудителни, така и доброволни, когато хората са се опитвали да намерят по-добри възможности или закрила. Пример за това е емиграцията на евреите от Германия през 30-те и 40-те години на миналия век. Миграцията се приема за един от най-важните глобални въпроси. Глобалното нарастване на населението е различно между развитите и развиващите се страни.

Демографските промени засягат външната миграция по два начина. От една страна, рязкото увеличаване на населението, съпроводено с икономическите затруднения, кара хората да напускат районите, където живеят, а от друга страна, застаряващото население е притиснато да приема мигранти.

Единно определение на термина „международен имигрант“ няма. В българския тълковен речник понятието „миграция“ е определено като: „придвижване, преселване, прелитане, движение от едно място на друго“. В правото под миграция най-общо се разбира движение на населението във и извън страната. ЮНЕСКО определя миграцията като движение на населението от един географски район към друг за продължителен период от време.¹

Някои автори считат, че за наличието на миграция са необходими три измерения:

- пространствено – движението трябва да стане между два важни географски района (каквито са общините, областите и т.н.);
- времево – движението трябва да е продължително, а не непостоянно;
- социално – преместването трябва да предполага съществени промени в средата: както физически, така и социални.²

Миграцията е повлияна от комбинация от демографски, икономически, политически, социални и технологически фактори. По друг начин казано – в страната, от която произхожда мигранта („push“ фактори), или в страната дестинация („pull“ фактори).

¹ Тимчев, Л. Издаване на документи за самоличност и контрол на миграцията на населението в Република България. С. 2016, с. 16.

² Пак. там.

Демографските причини се определят от съществуващата разлика между ниската раждаемост в развитите страни и високата в слаборазвитите и развиващите се държави.

Конфликтната *обществено-политическа ситуация* в определени краища на земята (Афганистан, някои райони на Азия и Африка) гласкат гражданите да напускат местата, където постоянно местопребивават. Този фактор определяме като *политически* за наличието на явлението „миграция“.

Икономическите фактори пораждаат миграционни нагласи предимно в развиващите се държави заради лимитирания капацитет на националните икономики и взривното нарастване на населението (напр: Китай, Индия). Ограниченото развитие и бедността в много райони и страни принуждават хората да се преселват в търсене на по-добри условия за живот и на по-добри възможности (Афганистан, Бангладеш, Индия, Сомалия).

Технологическите причини са свързани с постоянното развитие на комуникационните технологии.

Към *социалните и трудовите причини* отнасяме непрекъснатото търсене на евтина работна ръка и то главно за някои от най-непривлекателните и нископлатени дейности. Като примери можем да дадем: наемане на работници, нелегално пребиваващи в страната от Запада – факт, който ги поставя в невъзможност да изразят недоволство относно ниското заплащане, лошите условия на труд и др.

Като извод за понятието миграция можем да кажем, че тя представлява: движенията, предполагащи за субекта продължителна промяна на политическата, административната, социалната и културната среда.

2. Нормативна уредба

Съществуват редица международноправни и вътрешноправни нормативни актове, свързани с миграцията. В настоящата работа ние ще споменем само някои от тях.

Към международноправните нормативни актове и документи са включени: Всеобща декларация за правата на човека; Европейска конвенция за правата на човека; Европейска конвенция за екстрадирането; Международна Конвенция за премахване на всички форми на расовата дискриминация, приета от Общото събрание на ООН; Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне и наказание; Конвенция за статута на апатридите; Договор от Маастрихт от 1990 г.; Конвенция от Дъблин от 1990 г.

Към вътрешноправните нормативни актове и документи спадат: Конституция на Република България; Закон за българското гражданство; ЗМВР; ЗБЛД; Закон за гражданската регистрация; Закон за чужденците в Р България; ЗАНН; НК; НПК; Правилник за прилагане на закона за чужденците в Република България; Наредба за условията и реда за издаване на визи и определяне на визовия режим; АПК, ГПК.

3. Видове миграция

Най-важното деление на миграцията е на вътрешна и външна. Вътрешната миграция представлява движение на населението в рамките на държавата, континента, а външната миграция означава преминаване на държавната граница и заселване в нова страна, континент. Вътрешната миграция е съществен компонент в демографското развитие на страната.

От своя страна, външната миграция може да се раздели на няколко вида спрямо определени критерии. Според своето времетраене тя бива безвъзвратна, дългосрочна и краткосрочна.

Безвъзвратна (още наричана постоянна) е миграцията, когато лицата напускат една страна и приемат гражданство на друга (например: брачна имиграция).

Дългосрочна миграция се отнася за хора, които напускат своята държава и се установяват в друга за срок, който законодателството определя с миграционни актове. Срокът, фиксиран от ООН, е една година (например: имиграция с учебна цел или трудова имиграция) .

Краткосрочна миграция – при ограничен престой на територията на дадена държава до една година или в друг срок, определен от националното законодателство на страната (напр.: имиграция с цел сезонна работа).³

Въз основа на критерия причина за миграцията тя се дели на доброволна и принудителна (бежанци, евакуирани). Доброволната миграция се обосновава на решение на лицата, основано на икономически, психологически и семейни причини. Принудителната миграция включва имигранти, местещи се от една държава в друга против волята им.

4. Разграниченията на миграцията от сродни понятия

Едно от най-важните разграничения е това между термините „мигрант“ и „бежанец“.

Съществителното „мигрант“ произлиза от латинската дума *migrans*, която от своя страна е причастие от глагола *migrare* и има

³ Пак там, с. 22.

значение „преселващ се“. Мигрантите напускат държавата, на която са граждани, в търсене на нов живот в друга страна. Основни причини за това са подобряване на техните бъдещи икономически перспективи или обучение в чужда страна. Мигрантът, дори когато е в чужбина, продължава да се ползва от защитата на собственото си правителство. Терминът „мигрант“ обхваща както легално пребиваващи лица, така и тези, които са прекосили границите незаконно – нелегални мигранти.

Според ООН „бежанец“ е човек, който е напуснал страната си поради страх от преследване заради раса, националност, принадлежност към конкретна социална група или политическо мнение. Бежанците не се ползват със защита от своята държава. Възможно е дори собственото им правителство да ги заплашва с преследване. Бежанците имат правото да търсят убежище и да получат легално разрешение за пребиваване в приемащата страна. Съществува процедура за получаване на статут на бежанец, която обаче е сложна и продължителна.

Понятията „бежанец“ и „търсец убежище“ не се препокриват. Не всеки, търсец убежище, получава статут на бежанец, но всеки бежанец първоначално е търсил убежище. Търсеците убежище се характеризират с това, че са подали молба за закрила, но са в очакване на определяне на техния статут от приемащата страна. В този момент те живеят в специализирани домове за настаняване. Те не могат да бъдат наети на работа и депортирани, защото в по-голяма част от случаите нямат паспорти или тяхната страна отказва да ги приеме. В света само 10 % от заявените искания на лица, търсещи убежище, се одобряват от приемащите страни. Последствието, което възниква вследствие на големия брой отхвърлени молби, е, че лицата, търсещи убежище, се оказват нелегални мигранти.

Друго основно разграничение е свързано с понятията **емиграция** и **имиграция**.

Двете понятия „емиграция“ и „имиграция“ са част от общото понятие „миграция“ и спомагат за уточняване на посоката на движение на населението.⁴

Напускането на лице или група от хора на родното място или държавата за продължителен или неопределен период от време се нарича емиграция. От гледна точка на напуснатото място мигриращият субект се нарича емигрант. Миграционният процес започва с емиграцията. Сравнявайки миграцията и емиграцията, можем да направим извод, че миграцията е движение на населението, а понятието „емиграция“ – напускането на гражданите на дадена държава.⁵

⁴ Пак там, с. 33.

⁵ Пак там.

Установяването на друго място на дадено лице е процес, наричан имиграция, а лицето – имигрант. Времето, за което се напуска страната, трябва да е поне 3 месеца. Имиграцията е втората част на миграционния процес.

Има още едно важно разграничение, а именно – между понятията **миграция и глобализация**.

Някои учени поставят начало на глобализацията в Новото време, докато други я разглеждат като явление с по-дълга история. За едни е резултат от разпадането на социалистическия лагер, а за други тя започва съществуването си с развитието на информатиката и новите технологии на познанието. Глобализацията е различна икономическа, социална и културна система със световен обхват.

5. Миграционни вълни в ЕС

Исторически погледнато, икономическият просперитет и политическата стабилност в ЕС се смята, че са оказали доста сериозни т.нар. „pull“ фактори (придърпващи) над миграцията. В някои страни международната миграция може да се използва като средство за справяне с проблема с раждаемостта. Това обаче не представлява дългосрочно решение, а и не променя факта на застаряващо население в Европа.

3,8 милиона души са имигрирали до двадесет и осемте страни членки през 2014 година, а 2,8 милиона са емигрирали извън ЕС. Емиграцията не е измерена с голяма точност, тъй като е трудно да се разграничи от тази между държавите членки. Най-високият брой мигранти отчита Германия (884,9 хиляди), последвана от Обединеното Кралство (632 хиляди), Франция (339,9 хиляди), Испания и Италия. Броят на емигрантите е бил най-висок в Испания (400 000), Германия, Великобритания, Франция и Полша. В петнадесет страни са отчетени повече имигранти от емигранти, но в България, Ирландия, Гърция, Испания, Хърватия, Кипър, Полша, Португалия, Румъния и Словения емигрантите надвишават броя на имигрантите.⁶

Към 1 януари 2015 година са отчетени 34,3 милиона души, родени извън ЕС, живеещи в държава членка на ЕС, докато 18,5 милиона са хората, които са били родени в друга държава членка на ЕС от тази, в която те пребивават. Само в Унгария, Ирландия, Люксембург, Словакия и Кипър броят на лицата, родени в други държави членки на ЕС, е по-висок от броя на родени извън ЕС.⁷

⁶ Eurostat.

⁷ Пак там и <http://www.dnes.bg/>, www.europarl.com.

В цялостен мащаб най-голям брой чужди граждани, живеещи в държавите членки на ЕС на 1 януари 2015, са открити в Германия (7,5 милиона души), Обединеното кралство (5,4 милиона), Италия (5,0 милиона), Испания (4,5 милиона) и Франция (4,4 милиона). Чуждите граждани в тези пет държави членки представляват 76 % от общия брой на чуждите граждани, живеещи във всички държави членки на ЕС, докато същите пет държави членки имат дял от населението на ЕС 63 %.

Анализ на възрастовата структура на населението показва, че за ЕС като цяло чуждото население е по-младо от това на страната. Сравнение между работещи чужденци и граждани показва по-голям дял за мигрантите. На 1 януари 2015 г. средната възраст на населението на страната в ЕС е 43 години, а средната възраст на чужди граждани, живеещи в ЕС, е 35 години. Тази статистика поставя въпроса за застаряващото европейско население и неговата постепенна подмяна.

6. Заключение

Миграцията е феномен, присъстващ в световен мащаб. Добре управлявана, от нея могат да бъдат извлечени ползи както за националния трудов пазар и за икономическия растеж на ЕС, така за благоденствието на самите мигранти и страните им по произход.

Непрекъснатата и всеобхватна европейска миграционна политика, основана на солидарност, е основна цел за Европейския съюз. Миграционната политика има за основна задача да установи балансиран подход както към законната, така и към незаконната имиграция.

Що се касае до законната миграция, ЕС има компетентността да определя условията за влизане и пребиваване на граждани на трети държави, които навлизат и пребивават законно в дадена държава членка. Държавите членки запазват правото си да определят процента на приемани лица, идващи от трети държави до тяхната територия, за да търсят работа.

Относно интеграцията ЕС може да подтикне държавите членки да вземат мерки, насърчаващи интеграцията на законно пребиваващите граждани от трети държави на тяхната територия и подпомагащи техните действия.

Колкото до борбата срещу незаконната миграция, от ЕС се очаква да предотврати и намали незаконната имиграция, провеждайки ефективна политика за връщане на лицата при зачитане на основните им права.

Правилното контролиране на миграционните потоци гарантирано ще доведе до справедливо третиране на граждани на трети държави, законно пребиваващи в държавите членки, засилване на мерките за

борба с незаконната имиграция и насърчаване на по-тясно сътрудничество с трети държави във всички области.

Използвана литература:

1. Тимчев, Л. Издаване на документи за самоличност и контрол на миграцията на населението в Република България. С. 2016.
2. Fundamental rights training for border guards – Frontex.
3. <http://www.dnes.bg/>
4. www.europarl.com
5. Eurostat.